

A büntetőügyi mediáció néhány módszertani sajátossága Magyarországon

A büntetőügyi mediáció évről évre egyre nagyobb teret hódít magának az igazságszolgáltatásba került ügyek kezelése terén. Egyre nagyobb szükség is van rá és ha bátortalanul is, de lehet azt mondani, hogy egyre népszerűbb és elfogadottabb a szakma berkein belül. Mindezek ellenére azonban koránt sem elterjedt és elfogadott az ország egész területén; nem aknázza ki maximálisan a benne rejlő lehetőségeket; és talán finoman fogalmazok, ha azt mondom, hogy vegyes érzelmeket vált ki és szintén vegyes tudásszintet jelez a folyamat létéről egyáltalán értesült szak-emberekben. Hogy miért lehet ez? Nos, ez egy teljesen másik, de legalább ennyire érdekes történet. Ami azonban jelen téma szempontjából fontos az az, hogy a módszer, ahogyan a büntetőügyi mediáció működik, milyen tulajdonságokkal, jellegzetességekkel bír? És, hogy ez miért is fontos? Nos úgy gondolom, hogy akár pozitív, akár negatív ezen tulajdonságok előjele, ezekből lehet és kell is építkezni; hogy mindaz, ami fejlődőben van ma Magyarországon a büntetőügyi mediáció terén, még eredményesebb legyen, jelen viszonyok között. Értem ezalatt azt, hogy szakmai szempontból jobbá, minőségibbé és minél hatékonyabbá és hatásosabbá tegyük saját munkánkat. És természetesen ez akkor lenne a legideálisabb, ha mindezen fejlődés összhangban lenne munkánk nem módszertani részeivel. Ezen utóbbi dolgokra azonban úgy gondolom, hogy – ilyen vagy olyan okokból, most legyen ez teljesen mindegy – nem feltétlenül van ráhatásunk; így foglalkozunk most inkább azzal, amire van.

Véleményem szerint az egyik lehető legjobb módja a mediáció – és legyen most szó bármilyen típusú, vagy stílusú mediációról – módszertani sajátosságainak vizsgálatának az adott esetek és azok kezelésének vizsgálatára. Hogy milyen a konfliktus – és milyenség alatt érthetjük most a típusát, a fázisának adott állomását és még számtalan egyéb eseti jellegzetességet; mi a kezelési stratégia; hogyan sikerül, vagy hogyan nem sikerül ezt megvalósítani; mi az, amit elrontottunk, vagy mi az, amit jól csináltunk és még sorolhatnám. Mindezek miatt is gondolom úgy, hogy néhány eset/konfliktus és azok mediációval történt kezelésével mutatnám be mindezt. Úgy vélem, fontos megjegyezni, hogy a felsorolt esetek közül nem feltétlenül lesz mindegyik hibátlan módszertani szempontból (hogy miért, arra később rátérek). Ettől függetlenül mégis azért írom le ezeket, mert úgy gondolom, hogy nem az a baj, ha hibázunk, illetve nem az a legnagyobb baj, hanem az, ha nem tanulunk belőle és nem javítjuk ki. Nagyon sok – szinte a legtöbb – cikk, esetelemzés, vagy a sajtó egyéb orgánumaiban megjelent, mediációról szóló értekezés arról szól, hogy: milyen jó dolog, hogy van ez a lehetőség; mennyire jelentős, hogy idáig eljutottunk; hogy mennyire ügyesek vagyunk, hogy mi így is tudjuk csinálni; és hogy mennyire nagyszerű, hogy van ez a mediáció. És igazából nincs is ezzel talán baj, hisz mindezen értekezések célja, hogy népszerűsítsék a konfliktuskezelésnek ezt a módját; illetve valóban jó, hogy itt tartunk és mindezt sikerült elérni. Azonban tényleg ennyiről lenne szó? A legtöbb mediációról szóló cikkben, értekezésben megveregetjük a saját vállunkat és leírjuk, hogy a mediáció nem meditáció és ennyi? Úgy gondolom, hogy mindamelllett, hogy ezekkel is fontos foglalkozni, nem csak erre kellene helyezni a hangsúlyt. Szerencsére mondhatjuk azt, hogy elég régóta van már hazánkban mediáció ahhoz, hogy megtaláljuk azokat a pontokat, területeket, melyek

fejlődésre, fejlesztésre szorulnak. Úgy gondolom, hogy mindezeket azonban csak úgy tudjuk megtalálni, ha hibákat, gyengeségeket, keresünk; illetve azt, hogy miben lehetnénk jobbak.

A félreértések elkerülése végett hadd jelentsem ki, hogy jelen értekezés céljától távol áll, hogy tanítson, vagy meggyőzzön bárkit is bárkinek az igazáról. Sokkal inkább információt szeretne közölni, melyről mindenki döntse el maga, hogy mennyire igaz/hiteles vagy sem; kérdéseket felvetni és azokat nyitva hagyni, melyek segítségével – remélhetőleg – jobban és könnyebben lehetővé tudjuk tenni saját fejlődésünket, s így a szakma fejlődését.

A következő néhány esetben csupán annyi lesz közös, hogy mind büntetőügyi mediációra került. Eltérő konfliktus fázisban vannak, eltérő a típusuk, s ezekből talán következik is, hogy mélységük, illetve terebélyességük is. S mindezekből kifolyólag mind külön problémát fognak vázolni, vagy talán alátámasztani egyetlen témával, a büntetőügyi mediációval kapcsolatosan.

Néhány észrevétel az önkéntességgel kapcsolatban

Mi mediátorok nagyon szeretjük hangoztatni, hogy a folyamat – mármint a mediáció – önkéntes. Nem hiába. Úgy gondoljuk ugyanis, hogy többek közt ettől is lehet ez annyira hatékony és hatásos konfliktuskezelési módszer. De elképzelhető e, hogy pont ez a sarkalatos pontja a mediáció kialakulási lehetőségének ellenünk dolgozik; nehezíti a mediátor munkáját, illetve fölöslegesen gördít akadályt a mediátor elé?

1.)

A bűncselekmény: segítségnyújtás elmulasztása.

A terhelt: férfi, nem magyar állampolgár, nem beszél magyarul, egyedül érkezett.

A sértett: férfi, magyar állampolgár, ügyvéddel érkezett.

Az ügyet két mediátor folytatta le, többek közt a nyelvi nehézségek miatt, ugyanis tolmács nem állt rendelkezésünkre.

Miután részünkről elhangzott a bevezető szöveg, melyet nyugodtan mondhatunk szokásosnak, megkérdeztük az ügyfeleket – büntetőügyről lévén szó, először természetesen a sértettet –, hogy mi történt, mi az a probléma ami miatt itt vagyunk. A sztorit most nem részletezném, egy – ha lehet ezt mondani – átlagos baleset körülményeit hallottuk: a sértett elmondta, hogy elütötték, majd elmesélte a kórházba kerülésének történetét és röviden, hogy mi történt azóta. Miután ez megtörtént lefordítottuk a terheltnek a sértett által elmondottakat, majd kértük, hogy ő is mondja el, hogy ő hogyan emlékszik vissza.

A terhelt az elhangzottakra reagált először. Mielőtt megkértük, hogy ne ezt tegye, hanem a saját szemszögéből mondja el a történetet, annyit elmondott még, hogy nem ért egyet a

sértettől elhangzottakkal, és ő máshogy emlékszik. Mielőtt azonban elkezdte volna sorolni, hogy mi az amiben nem mond igazat a sértett, megkértük, hogy mondja el akkor, hogy ő hogyan emlékszik vissza a saját szemszögéből. Nagyjából ugyan azt a történetet hallottuk, ám kis csavarral az előzőhöz képest. A terhelt úgy fogalmazott, hogy valóban hozzáért az autó a sértetthez, de utána ő – a terhelt – kiszállt a járműből, elkísérte a sértettet az út széléig, leültette, majd miután látta, hogy minden rendben van, elhajtott.

Miután lefordítottuk a sértettnek a terhelt történetét, rövid vita következett azon dologról, hogy ki hogyan emlékszik vissza és kinek miben van igaza. Mi mindezt nem bántuk, hisz mindkét félnek jó alkalmat adott ez a ventilációra. Mielőtt azonban destruktívvá vált volna a folyamat a mediáció léteire nézve, visszavettük a szót és megkérdeztük a sértettől, hogy milyen sérülése lett. Egy térdkalács törésről számolt be. A terhelt méltatlankodott és mondta, hogy nem így történt ez hazugság, hiszen ő nem okozott ilyen sérülést a sértettnek. Tapasztaltabb kollégám ezen megakadva vissza kérdezett, hogy akkor a terhelt szerint milyen sérülést okozott a sértettnek.

- Semmilyen ehhez hasonló, illetve ilyen komolyat. – jött a válasz.

Itt már jómagam is problémát sejtettem, de kollégám folytatta.

- Az ügyészségről érkezett irat alapján, az az információ jutott el hozzánk, hogy Ön elismerte, hogy elütötte ezt a férfit és ilyen sérüléseket okozott neki.
- Azért mert meg szeretnék egyezni és nem szeretnék bíróságra menni. De, hogy ismerhetnék be egy olyan vádat, ami nem állja meg a helyét, hiszen amikor én az út széléhez segítettem ezt az embert, még tudott járni, így nem okoztam neki akkora sérülést, amivel bűncselekményt követtem volna el, tehát a segítségnyújtás elmulasztása sem áll fenn. – felelt a terhelt.

Mielőtt tovább folytattuk volna, kollégám megkérdezte:

- Akkor ha jól értem, Ön nem ismeri el, hogy elmulasztott segítséget nyújtani?
- Nem. – jött a válasz.
- Akkor mire gondolt akkor, amikor aláírta a jegyzőkönyvet, hogy elismeri? – folytatta kollégám.
- Azért írtam alá, mert az ügy azon szakaszában eljáró illetékes szerv (szándékosan nem nevezem meg, hogy melyik – a szerző) azt javasolta, hogy valljam azt, hogy elismerem, hogy én elkövettem ezt a bűncselekményt. Én először azt mondtam, hogy nem ismerem el. Erre ő megkérdezte, hogy meg akarok e egyezni a büntetőeljárásom kívül? Mire én azt mondtam, hogy persze. Erre ő azt mondta, hogy akkor írjam alá, mert különben nem kerül mediációra az ügy és ha aláírom akkor majd ott elintézik ezt a dolgot, és megegyezhetek. És akkor én aláírtam. De én nem okoztam ilyen sérülést.
- Ez azért probléma, mert a magyar törvények szerint csak az az ügy kerülhet büntetőügyi mediációra, amelyikben egy részt mindkét fél hozzájárul a mediáció létrejöttéhez, másrészt a terhelt elismeri a tettet, illetve felelősségét az adott ügyben.

- Hát ez milyen hülyeség, ennek semmi értelme, hogy ahhoz, hogy megegyezzek valakivel, jelen esetben nekem el kell ismernem egy olyan dolgot, amit nem is tettem. – jött a válasz a terhelttől.

Mit tehet ilyen helyzetben a mediátor? Illetve nem is igazából ez a kérdés, hanem az, hogy mi a helyes lépés, ha van olyan? Amint az imént elhangzottak után kimondtuk, hogy akkor vissza kell küldenünk az ügyet az ügyészségre és a büntetőeljárás folytatódni fog, a terhelt azonnal azt válaszolta, hogy jó, jó, hát akkor elismeri, hogy ilyet tett. Azonban ahogy tovább haladtunk a mediáció folyamatában, egyértelműen kiderült, hogy nem ismeri el, nem látja be a felelősségét és neki csak arra van szüksége, hogy elfelejtse ezt az egészet és megegyezésre jusson, ha az olyan formában történik, ahogy az neki is jó. Ezt a szükségletet azonban nem lehet kezelni a büntetőügyi mediáció keretei között, a törvényi szabályozás miatt. Az aláírása azonban ott volt a papíron, hogy elismerte. Kvázi, elméletileg lehetett volna dolgozni az ügyön a mediátornak, hogy az haladjon is valamerre, gyakorlatilag nem. (Ebben az ügyben nem született megállapodás.)

Mi is itt a helyzet? Első ránézésre van egy látszólag szituatív konfliktus – közúti baleset, ami igazából kicsit érték konfliktus is a segítség nyújtás elmulasztása miatt, illetve a felek megnyilvánulásai, hozzászólásai alapján. A konfliktus fázisát tekintve a polarizáció és a szegregáció környékén jár. A kezelési móddal kapcsolatosan annyit lehetne mondani még talán, hogy a terhelt részéről ideális egy facilitatív mediáció lenne, amely a megegyezésre koncentrálna, míg a másik fél részéről teljesen indokolt a transzformatív hozzáállás. Így természetesen marad a transzformatív hozzáállás, ugyanis véleményem szerint, ha legalább az egyik félben olyan érzelmek vannak, vagy úgy viselkedik, hogy az indokoltá teszi a transzformatív mediációt, akkor ennek az iskola sajátosságainak hála, ez esetben a másik félnél is eredményes lesz ez a módszer. Teljesen más a helyzet persze, ha az ügy mindkét fél részéről kezelhető mondjuk facilitatív mediációval, de most koránt sem ez volt a helyzet. Visszakanyarodva: a megbeszélés végül is minket igazolt, mármint ami a transzformatív mediációt illeti. A terheltből is előjöttek ugyanis igen erős szükségletek, melyek milyensége ismét csak visszavezet minket az eredeti problémához, hogy akkor hogy is kezeljük jelen ügyet. A terhelt ugyanis közölte velünk a különtárgyalás alkalmával – mert erre még sor került –, hogy attól fél – hogy mivel ő nem magyar állampolgár és véleménye szerint nemzetiségét sok atrocitás érte akár legálisan is a közelmúltban Magyarországon –, hogy őt is meg fogják hurcolni és hátrányos megkülönböztetésben részesül, igazságtalanul fogják kezelni az ügyét és a másik fél ezt kihasználva rá akarja verni az egészet. A terhelt tehát a fentiek felül egy igen erős pozíciót vett fel és ezt kihasználva a tárgyalás folyamán folyamatosan támadólag lépett fel mind az ügyvéd, mind a sértettel szemben különféle játszmák segítségével. Mindezeket túl, vagy éppen mindezek következtében nem volt képes meghallani a sértett azon mondandóját, hogy szó sincs arról, amiről itt beszél és rosszul látja a helyzetet. A sértett egyébként végig nagyon nyitottan és együttműködő hozzáállással viseltetett mind a mediáció, mind a terhelttel szemben. A terhelt folyamatos játszmái és nem osztható prekonceptiói viszont aláásták ezen viselkedését a sértettnek és szépen lassan ő is átfordult defenzívbe a legjobb védekezés a támadás stratégia alapján; kvázi elkezdett szépen lassan vissza támadni a terhelt felé és elkezdte erősíteni ő is a saját pozícióját. A terhelt pedig mindaddig folytatta a fent leírt hozzáállását, amíg nem a megegyezésről beszéltünk; amint szóba került a megállapodás, azonnal együttműködőnek mutatkozott. A sértett azonban ennyivel nem tudta lezárni az ügyet; egyéb szükséglete is volt...

2.)

A bűncselekmény: csalás.

A terhelt: Zsolt, középkorú férfi, egyedül érkezett.

A sértettek: József, idős úr, egyedül érkezett; illetve András, középkorú férfi, aki szintén egyedül érkezett.

Az ügyet egy mediátor folytatta le. A felek hozzájárultak ahhoz, hogy eleget tegyenek András azon kérésének, miszerint hivatalos elfoglaltsága miatt jelezte, hogy nem fog tudni megjeleni időben a mediáción, de ha van rá lehetőség, akkor a másik sértettel való tárgyalás és esetleges megállapodás után folytassuk le vele is a mediációt. A két sértett így külön-külön beszélt a terhelttel.

József háromnegyed órával az ülés előtt érkezett. Tájékoztattam a megérkezése után, hogy még nincs itt a másik két fél, mivel háromnegyed órával későbbre szól az idézés, de addig nyugodtan várakozhat a váróban. Erre rendkívül indulatosan válaszolt, hogy mi az, hogy nincs itt a másik két fél, neki időre kell mennie, ő akkor hazamegy. Felhívtam a figyelmét, hogy az idézés háromnegyed órával az ő megérkezése utánra szól, addig nem kérhetem számon – ha mondhatom így – a többi félen, hogy miért nincs itt; illetve tájékoztattam, hogy ha elmegy, akkor számára folytatódni fog a büntetőeljárás, amely bírósági tárgyalásokra járkálást eredményezhet és időben is elhúzódhat. Ő azt válaszolta, hogy felháborító ez az egész, és hogy hogy működhet így minden és mit képzelünk mi magunkról (mármint az adott hivatal) és hogy őt ne „citálják” meg rángassák az ügyel kapcsolatban már sehova. Mondtam neki, hogy megértem, hogy ha azt szeretné, hogy nyugton hagyják az ügyel kapcsolatban, illetve nyugalmat szeretne, de ha most elmegy, akkor ez a procedura folytatódni fog. A mostani mediáció egy lehetőség, amivel élhet, hogy lényegesen rövidebb idő alatt rendezheti az ügyét a másik féllel. Tájékoztattam, hogy ettől függetlenül felállhat és elmehet, neki kell tudnia, hogy melyik megoldás a kedvezőbb a számára; és megkérdeztem, hogy szeretne e részt venni a mediáción. Erre a melle előtt összefont karra visszahuppant a fotelbe és duzzogva kijelentette, hogy hát mit tehetne, marad. Ekkor már sejthető volt, hogy lesz némi probléma az ügyel kapcsolatban.

József a terhelt pontos megérkezése után szemmel láthatóan még mindig felháborodottan és indulatosan lépett be a szobába. Amint belekezdtem a mediáció bevezetőjébe foglalt önkéntesség ismertetésébe, József azonnal felcsattant:

- Nem, ez nem igaz! Engem nem kérdezett meg senki. Én nem járultam ehhez az egészhez hozzá.
- Hogyan szerzett tudomást arról, hogy van ez a lehetőség? – kérdeztem.
- Sehogy. Én csak kaptam ezt az idézést, hogy meg kell jelenjek a mostani időpontban és jöttem. De, hogy minek, azt nem mondta senki.
- Önt nem tájékoztatták a mediációs eljárással kapcsolatban, illetve nem kérte ezt? – kérdeztem vissza ismét szándékosan értetlenséget tetteve, hogy egy még intenzívebb,

dühösebb reakció reményében olyan információt is elmond esetleg, amit egyéb kérdésre lehet, hogy nem mondana; ezzel is elősegítve a ventilációt.

- Hát most mondtam, hogy nem, nem érti?! Én kaptam egy papírt maguktól, hogy jöjjenek be, de hogy minek, meg miért, azt senki nem mondta nekem és nem értem, hogy mi értelme ennek az egésznek?!
- Volt e alkalma elolvasni teljes terjedelmében az idézést, amit küldtem Önnek? Azon röviden szerepel, hogy miről lesz szó a mediációban.
- Nem olvastam én semmit, de mit képzelnek maguk, hogy engem itt citálnak mindenféle egy ilyen semmilyen ügy miatt?!
- Elmondaná, hogy mit ért ezalatt, hogy citáljuk „egy ilyen semmilyen ügy miatt”? – kérdeztem.
- Hogy, hogy mit értek?! – kérdezte még mindig indulatosan felcsattanva, kicsit szinte kiabálva. – Hát nyugdíjas vagyok, nem Budapesten lakom, el kell érnem a buszt, hogy bejöjjenek, emiatt korábban is jöttem, illetve a hazamenő buszt is el kell érnem. Maga meg itt várakoztat, meg idézget, közben nekem mennem kell Debrecenbe. Nekem nincs időm emiatt a kis semmiség miatt mászkálni.
- Mi lenne ez a kis semmiség? – kérdeztem.

József erre elmesélte az ügy körülményeit, hogy az általa befizetett csekkel úgy tett a terhelt, mintha nem fizette volna be. Később azonban a terhelt rendezte az ügyet és most már semmi gondja nincs az egészből, semmi baja nincs a terhelttel, erre kap egy levelet tőlem, hogy jelenjen meg a hivatalban. Majd ismét oda lyukadtunk ki, hogy de, hogy mit keres ő itt és hogy feláll és elmegy, mert erre nincs ideje.

Érezhető volt, hogy nem fogok tudni rátérni a mediációs ülés folytatására, amíg József nem adja ki magából az összes haragot és dühöt az üggyel kapcsolatban, így biztosítanom kellett számára egy ventilációs lehetőséget, melyben elmondhatta mindezt. A következő fél óra gyakorlatilag azzal telt, hogy facilitálnom kellett József ezen helyzetét és indulatait az üggyel, illetve a hivatallal, valamint a magyar bürokráciával és rendszerrel kapcsolatban. (A mediáció megegyezéssel zárult; mindhárom fél kölcsönösen elégedetten távozott.)

Ami azonban a mostani témánk szempontjából sokkal fontosabb az az, hogy nem kérdezte meg senki Józsefet elmondása szerint, hogy szeretne-e részt venni a mediációs ülésen, az idézésen kívül erről semmilyen tájékoztatót nem kapott – az, hogy azt nem olvasta el, az már természetesen az ő felelőssége.

A mediációs ülés keretein belül kérdeztem meg tehát, hogy hozzájárul-e a közvetítői eljárás lefolytatásához, melyre akkor nem feltétlen indulatmentesen hajlandónak mutatkozott, miután megértette a helyzetet, s az ügy a megszokott módon folyt tovább. A probléma jelen üggyel kapcsolatban az, hogy az önkéntesség sérült.

A fentebbi példák mondhatni nem rendhagyóak a büntetőügyi mediátorok életében. Sajnos. Hiszen mind úgy tanultuk, hogy a – nem csak a büntetőügyi – mediációban az egyik legfontosabb dolog az önkéntesség. Most akkor mégse? De! Akkor most mégis mi van?!

Az ügynek, ahhoz, hogy hozzánk – büntetőügyi mediátorokhoz kerüljön – legalább kettő büntetőeljárásban résztvevő intézményen kell keresztül mennie. Hogyan lehetséges akkor mégis, hogy a büntetőügyi mediációra kerülés feltételeinek egyikének megfelelése nélkül kerül ide úgy, hogy elvileg a törvény azt nem teszi lehetővé? Persze, lehet találgatni, feltételezni és prekonceptciókat kialakítani ezügyben, de sokkal egyszerűbb és könnyebb, ha belátjuk, hogy nem feltétlenül szándékosság vagy rossz szándék van az ilyen hibák hátterében, hanem egyszerű tájékozódás béli hiányosság. A véleményem az, hogy ez azonban nem hátrány, hisz tudjuk, hogy min kell javítani, és mi az az egyik fejlesztendő terület, homályos folt, mely fejlesztésre szorul.

Természetesen büntetőügyi mediáció szempontjából mindig is érdekes az önkéntességről beszélni, hiszen nyilván van választása a feleknek, hogy szeretnék-e a mediációt, de meglehetősen kényszerű helyzet ez: ha nem él a büntetőügyi mediációval, és nem egyezik meg a másik féllel, akkor vár ár a büntetőeljárás. Hiszen nem teljesen arról van szó, mint egy iskolai mediációban, amikor a kiskorú gyermeket megkérdezi a mediátor, hogy önként van-e itt és hogy miért jött el, és erre az a válasz, hogy mert a tanítónéni/anyukám azt mondta. Nagyjából akkora különbséget látok a büntetőügyi mediációban vállalt önkéntesség és a nem büntetőügyi mediációban vállalt önkéntesség között, mint a „szabadon választható” és a „kötelezően választható” fogalompárosok között. Mint a gyermek az orvosnál: „Anyukám azt mondta, hogy rosszul érzem magam és ezért eljöttem.”

Attól tartok, hogy végső konklúziót a magyar büntetőügyi mediációban való önkéntességről most nem nagyon lehet levonni, de erre még később visszatérek. Illetve csak arra következtethetünk, amire már eddig is, hogy mind a rendszer résztvevőinél, mind pedig a feleknél tájékozódásbeli és ismeretanyaghiányosságok vannak. Mindettől függetlenül lehet természetesen tárgyalni, hogy kinek – legyen az akár magán személy, vagy intézmény, vagy intézet és azok szmsz-e – érdeke és kinek nem érdeke a büntetőügyi mediáció létrejötte és az, hogy ezen a módon oldják meg a büntetőügyi eljárásba került emberek a konfliktusait. Úgy gondolom, hogy ennek a gondolatmenetnek egy végeláthatatlan vádaskodás és egymásra mutogatás lenne az eredménye, melynek jól lehet nagy hagyománya van országunkban, de teljesen fölösleges és értelmetlen lenne. Sokkal inkább az észlelt hibák kijavításán, az egymás munkájának, érdekeinek, céljainak, szükségleteinek a megértésén és az együttműködésen kellene inkább, hogy legyen a hangsúly és nem máson. Mediátorként szerintem ennél nagyobb és egyértelműbb felelősségünk nem is lehet az ügyben; de természetesen, mint az olyan dolgokban, amiben két tényező szerepel, itt sem csak rajtunk múlik minden. Ez persze nem jelenti azt, hogy ne kellene mindent megtennünk az ügy érdekében. Hogy mi lenne az a minden? Nos ez lényegesen nagyobb volumenű dolog annál, mint sem egy ilyen tanulmánnyal azt el lehetne intézni...

Egyéb, büntetőügyi mediációra jellemző sajátosságok.

Most néhány ügyet szeretnék megvizsgálni, melyek felsorolása és ismertetése után elemezném őket az egyszerűbb átláthatóság szempontjából.

3.)

A bűncselekmény: segítségnyújtás elmulasztása (egy karambol kapcsán, melyben már korábban született bírósági ítélet, s az elmarasztalta a segítségnyújtás elmulasztása ügyében részt vevő sértettet, mert nem adta meg az elsőbbséget a segítségnyújtás ügyében részt vevő terheltnek.)

A terhelt: István, középkorú férfi, ügyvéddel érkezett.

A sértett: István, idősebb férfi, szintén ügyvéddel érkezett.

Az ügy rendhagyó körülmények között került a mediátorhoz: szorított a felfüggesztési határidő.

A bevezető és a megszakítások nélküli idő után kiderült, hogy a segítségnyújtás elmulasztását megelőzte egy közúti baleset, melyben már született ítélet, miben a jelen ügy sértettjét szabálysértési bírsággal súlytották, mert nem adta meg az elsőbbséget a jelen ügy terheltjének. A terhelt a karambol után elhajtott. Majd utána egyből visszament a rendőrségre a feleségével és jelentkezett, hogy ő okozta a balesetet és vállalta az ügy következményeit.

A SÉRTETT nagyon indulatos és teátrális. Nem érti, hogy hogyan tehet valaki ilyet, hogy ott hagyja a baleset helyszínén annak szenvedő alanyát. – Ez érték alapú konfliktust jelez. A beszélgetés során kiderül, hogy indulata és haragja a terhelt ellen irányul. Többször hangot ad annak, hogy nem érti, hogy valaki hogy tehet ilyet; illetve nagyon meghurcoltnak érzi magát, hogy őt ütötték el és még meg is fizették. – Itt az igazság szükséglete jelent meg. Fenyegetést érez a terhelt részéről – a biztonság szükséglete –, és szerinte teljesen rosszul látja a terhelt a helyzetet, azzal kapcsolatban, hogy ki a nyertese és ki a vesztese az ügynek jelen pillanatban. – Erős pozícióból indít. Elmondja, hogy 650.000.- forintot szeretne jóvátételként, de ugyanakkor hozzá teszi, hogy a biztosító már kifizette a balesetből eredő minden kárát, de azért kér mégis ennyit a terhelttől, mert azt akarja, hogy az lássa át a felelősségét az ügyben. – számára destruktív szakaszban a konfliktus fázisa, ugyanakkor kimerült is, mert többször hangot ad neki, hogy ő már nagyon régen benne van ebben, nem is érdekli, hogy mi van, csak zárjuk már le végre, fizessen a terhelt és mindenki mehessen haza. Utána viszont természetesen ugyan azzal a vehemenciával feszül neki a terheltnek, mint mielőtt ezen véleményének hangot adott volna. A különtárgyalásban elmondta, hogy a terheltet egy hülye majomnak tartja, aki undorító és felháborító.

A TERHELT az ügyben végig nyugodt maradt. A balesetben nem ismerte el a felelősségét, mert a sértett nem adta meg neki az elsőbbséget. Elmondása szerint pánik szerűen cselekedett, amikor elhajtott a baleset helyszínéről, de utána ahogy hazaért, saját elhatározásából ment vissza azonnal a rendőrségre, hogy vállalja a tettét. Az adott ügyben –

tehát a segítségnyújtás elmulasztásában – elismerte felelősségét, beismerte amit tett, és sajnálatát fejezte ki, illetve azt, hogy megbánta tettét. A jóvátétel összegét nagyon soknak találta a terhelt, ő maximum 300.000.- forintot tudott volna kifizetni. A különtárgyalásban elmondta, hogy a sértettet egy agresszív, kompromisszumképtelen embernek tartja; valamint ekkor közölte velünk azt is, hogy csak azért van itt, mert a beteg édesanyját kell az autójával hurcolásznia és nem akarja, hogy elvegyék a jogosítványát. Ha ez nem lenne, akkor biztos, hogy pereskedne és nem foglalkozna a mediációval.

Miután hosszasan ment az adok-kapok a két fél között a mediáción, az nyilvánvalóvá vált, hogy a sértettel kell sokkal többet dolgozni jelen esetben. Jól érezhető volt, hogy erős pozícióból indul és hogy igen nehéz lesz kimotozni belőle amiatt is, mert ő már a konfliktus destruktív szakaszában járt, s így rettentő indulatos volt. A megbeszélés során több szükséglet is kijött belőle: nyugalom, mert álmatlan éjszakái voltak, hogy összetörték a céges kocsit és mi van, ha ki kell fizetnie; hogy igazságos bánásmódban részesüljön és ne legyen meghurcolva; hogy bocsánatot kérjenek tőle és még sorolhatnám. Ami azonban furcsa volt, hogy a sértett, miután képessé vált meghallani a terhelt által elmondottakat, hogy a terhelt bocsánatot kért, elismerte a felelősségét, illetve tettét, és sajnálatát fejezte ki az ügyel kapcsolatban, sőt miután a sértett el is fogadta a bocsánat kérést és azt mondta, hogy megbocsájt, és részéről ennyi, azonnal a jóvátételre kanyarodott vissza. Eleinte nem értettem, hogy miért, s hagytam, hogy a jóvátétel összegéről kezdjenek vitatkozni. Úgy gondoltam ezzel kis időt nyerek, hisz tanácstalan voltam, hogy mi az, amit nem vettem észre, illetve azt reméltem, hogy lehet, hogy plusz, használható információ vagy szükséglet derül ki abból, ahogy a pénzüsszegegről vitatkoznak. El is kezdődött egy klasszikus pozícionális alku. Felvették a pozíciókat és elkezdődött az egymás meggyőzése, befolyásolása. Nyilván, ha egy ilyen alkudozás kezdődik a mediáción belül, az azt jelzi, hogy az még túl korai, nem tartanak ott az ügyfelek, hogy erről beszéljenek és valamilyen téma, illetve szükséglet nem lett átbeszélve. A fentebb ismertetett céllal azonban hagytam, hogy elkezdjék ezt a vitát, hisz ilyenkor általában tudattalanul is visszakanyarodnak ahhoz a szükséglethez, amely a legjobban foglalkoztatja őket, ami a legfontosabb a számukra. Ez így is lett. Mielőtt azonban még visszakanyarodtak volna ehhez, a következőt kérdeztem a sértettől:

- Mit jelent Önnek ez a 650.000.- forint?

A sértett készségesen válaszolt:

- Az ügyvédi díjat jelenti, a kocsibérlést, mivel a céges autót törték ki alólam (érdekes a szóhasználat is a karambol körülményeit, illetve az azzal kapcsolatos ítéletet – lsd. később – ismervel!), illetve az ehhez szükséges benzinpénzt és az időveszteséget.
- Már hogy gondolja, hogy mindez ennyibe került és hogy mindez ide is tartozik?! – vonta kérdőre egyből a terhelt. – Illetve mutasson egy olyan tételes kiadásokat igazoló dokumentumot, amivel mindezt igazolja. Nem hiszem el, hogy ennyi pénzbe került mindez.

Mielőtt bármelyikük is folytatta volna, megállítottam a vita ezen folyamatát a következő kérdéssel, melyet a sértett felé intéztem:

- Jól értem, hogy Ön azt mondja, hogy azért van szüksége erre az összegre, hogy jelen ügyet lezártnak tekintse?

- Igen, a karambol következményei miatt nekem ekkora károm származott, igen, ezért van szükségem rá.
- Ezt megértem – folytattam –, de ha jól értettem, akkor a közúti balesettel kapcsolatos ügy a bírósági ítélettel lezárult. Így most azt kérdezem, hogy jelen üggyel – a segítségnyújtás elmulasztásának vétségével – kapcsolatban mire lenne szüksége, szükségük, hogy lezártnak tekintsék az ügyet, mert ez az ügy nem a közúti baleseti ügy, hanem egy másik. A közúti baleset gondatlan okozásával már nem foglalkozhatunk jelen keretek között, mert nem az az ügy került hozzánk. Az egy másik ügy. De kérem jelezzék felém, hogy rosszul értettem e amit mondtak!

A sértett ügyvédje ekkor jelezte, hogy szót kér. Biztosítottam számára a lehetőséget. Eddig nem lépett fel destruktívan a folyamat szempontjából, és úgy gondoltam, hogy ha olyan információval szolgál, amely segíthet jobban megérteni a feleknek a helyzetet, akkor az még hasznos is lehet. Ha pedig nem, akkor még mindig visszavehetem a szót tőle. A sértett ügyvédje – a másikkal egyetértésben – tisztázta a helyzetet, miszerint a két ügy különbözik egymástól; a közúti balesetben valóban született már ítélet, mely ugyanakkor hatással van jelen ügyre is, de a közúti baleset másik ügy valóban. Megköszöntem a rövid felvilágosítást az ügyvédeknek, majd folytattam.

- Akkor visszatérve a segítségnyújtás elmulasztására, azzal kapcsolatban mi az amit el tudnának mondani a másiknak.

A terhelt ismét elismételte, hogy bocsánatot kér és nagyon sajnálja. A sértett elfogadta a bocsánatkérést, de mondta, hogy mindennek valahogyan meg kell térülnie neki az őt ért meghurcolás és kellemetlenségek miatt. És érti, hogy ez két külön ügy, elfogadja a terhelt bocsánatkérését, de azért fizesse ki az általa kért összeget az általa megemlített alapon. És, hogy csak akkor fogja meggyőzni a terhelt, hogy elismeri a felelősségét és változtat az eddigi – számára – nevetséges hozzáállásán, ha kifizetni neki ezt az összeget. És hogy ez tényleg két külön ügy, de csak akkor fogja tudni lezárni ezt (a segítségnyújtás elmulasztását), ha a fent említett összeget kifizeti neki a terhelt, mert neki ügyvédre kellett költeni, autóbérlésre, illetve benzinre. Valamint közölte, hogy ő igazából valamire vár a terhelttől és utána meg fogja neki engedni, hogy tegyen valamit. Megkérdeztem tőle, hogy mi az amire vár a terhelttől és mit szeretne neki megengedni? Azt felelte, hogy azt a terheltnak kell tudnia és hogy nem akarja a szájába adni...

Több dolog járt a fejemben. Legelőször is az, hogy hogyan tegyem képessé a sértettet, hogy meghallja amit a terhelt mond, tisztábban fejezze ki magát és hogy tisztán lássa a helyzetet. Őszinte leszek, nem tudtam ezt elérni nála. A pozíciók annyira megmerevedtek a megbeszélés során később és olyan mélyre ásta magát a sértett a kis lövészárkába, hogy egy idő után azt kezdték el bizonygatni a másiknak, hogy a másik csak vesztesen jöhet ki az egészből, majd a terhelt röviddel ezután annyit mondott, hogy akkor ha a sértett nem hajlandó elállni ettől az egésztől, akkor perújrafelvételt fog kérni a közúti balesettel kapcsolatban és akkor meglátják, hogy ki nyer. Ekkor csordult túl a pohár a sértettnél és akkor azt mondta, hogy na akkor jól van és gyerünk a bíróságra. (Az ügy végül is egy, a felek által együtt kidolgozott, számukra kölcsönösen a legkielégítőbb megegyezéssel zárult, a mediáció keretei között.)

Az, hogy módszertani szempontból történt e hiba a mediátor részéről, mindenki döntse el maga. Az én véleményem az, hogy nem vagyok biztos sem abban, hogy történt, sem abban, hogy nem történt. Ha azt vesszük alapul, hogy a sértett nem vált képpé arra, hogy józanon értékelje a helyzetét, illetve, hogy meghallja a másik felet és kifejezze magát a helyes módon, akkor igen, történt hiba, hisz akkor valamilyen szükséglet vagy téma kimondatlan, vagyis kezeletlen maradt. Ha viszont azt nézzük, hogy a sértett elfogadta a bocsánatkérést, sőt ki is mondta, hogy a segítségnyújtás elmulasztásával kapcsolatban részéről oké a dolog, akkor nem, hiszen az ügy erről szólt. Most jöhet a kérdés, hogy kinek? És itt található szerintem az ilyen ügyek gyenge pontja. A mediátornak szólt erről – mármint a segítségnyújtás elmulasztásáról? Nos helyes, vagy nem helyes, de azt kell, hogy mondjam, hogy igen. Elvileg a mediátornak nem biztos, hogy bármiről kéne, hogy szóljon az ügy (hisz pártatlan és független; számára teljesen mindegy, hogy mi a téma, ő a mediáció folyamatáért felelős), pontosabban arról kéne, hogy szóljon, amiről az ügyfeleknek szól. Ez rendben is van, de az akta, amiben a mediációt jóváhagyták az a segítségnyújtás elmulasztásáról szólt. Szóval akkor most mit tegyünk? Hivatali szempontból vizsgálja a mediátor a kérdést, vagy a mediátor felelőssége szempontjából, vagy morális, vagy etikai szempontból? Vagy ne vizsgálja sehogy, csak tegye amit jónak lát? Erősíti a kivétel a szabályt? És hány kivétel erősíti és mennyi gyengíti?

Nem tudom, hogy jelen helyzetben lett volna jó megoldás. A sértett egyik kijelentése miatt gondolom ezt, melyet az ülés során mondott, miszerint a biztosító már kifizette a kárát, de ettől függetlenül a terheltől kéri a pénzt, és az őt ért atrocitásoknak, meghurcolásoknak meg kell térülnie. Kicsit azt éreztem ebben a kijelentésében, hogy mindegy, hogy milyen áron, de neki jól kell járnia és valakinek méltón (az ő mércéjével mérve méltón) meg kell bűnhődnie. Nem tudom, hogy hogyan kezelhető az ilyen hozzáállás mediációval, illetve, hogy kezelhető e egyáltalán. Valamint, hogy van e ennek valamilyen szakszerű leírása és ha nem kezelhető, akkor bele lehet e venni a mediáció létrejöttét kizáró pontok közé.

4.)

Az ügy: közúti baleset gondatlan okozása

A terhelt: Erzsó, idősödő hölgy

A sértett: Éva, nagyon idős hölgy. Nem tudott megjelenni az ülésen, telefonon követte végig az eseményeket. Nagyon súlyos beteg, ágyhoz van kötve, valamint komoly agyérzsűkültre szed gyógyszereket, saját elmondása szerint sem tudja követni az eseményeket és szellemi frissessége erősen megkérdőjelezhető, nem érti amit mondanak neki, elfelejt sok mindent és nem tudja kifejezni magát megfelelően.

A feleket két-két kísérőjük kísérte el, mely közül az egyik ügyvéd volt. Évát a lánya képviselte, melyhez Éva a mediáció legelején hozzájárult telefonon keresztül.

A fent említetteken kívül az ügy semmilyen rendhagyó motívumokkal nem bírt, ha lehet ezt mondani. Nem is szeretném az eddigiekhez hasonló terjedelemben részletezni.

Természetesen a mediátor amint szembesül, hogy egyik ügyfele ilyen szép kort ért meg és ilyen rossz egészségügyi állapotba került, tudja, hogy kiemelten nehéz ügyféllel lesz dolga. Ez esetben jómagam is így gondoltam, de aztán rájöttem, hogy az igazán nagy nehézséget nem Éva megfelelő kommunikációhoz való segítése fogja jelenteni, hanem az, hogy mivel egyszerűen nem tudja magát képviselni és kifejezni semmilyen módon az ülésen – annak ellenére, hogy a telefonon keresztül folyamatosan kapcsolatban van velünk –, hanem csak képviseltetni, másnak kell ezt megtenni. Így az őt ért kellemetlenségekről, a benne lévő érzésekről, a saját véleményéről nem tudom őt kérdezni, hanem mást kell. Ami pedig az ügy szempontjából, illetve számomra is teljesen irreleváns és félrevezető, hogy más szerint Éva hogy élte meg a történetet, milyen érzések voltak benne akkor és hogy mit élt át egyáltalán; még akkor is, ha a tulajdon lánya az. De ettől függetlenül bele kellett kezdenünk, mondhatnám nem nagyon volt más választásom, hisz Éva szeretett volna megegyezni, hozzá is járult a mediációhoz, akárcsak Erzsó.

Az ügy röviden annyi, hogy Erzsó jobbra kanyarodás közben a másik irányba, balra nézett és nem vette észre a 4 sávós úttesten, nem a zebrán átmenő Évát és barátnőjét és Évát elütötte. Évát utána Erzsó leültette a fűre és megvárták a mentőket. Mindebben mindkét fél egyetértett. Szintén egyetértettek abban, hogy Éva már a baleset előtt is beteg volt, az agyérszűkülete, valamint az asthmája már azelőtt megvolt, de a baleset után súlyosbodott. A baleset következtében nagyon súlyos sérüléseket szenvedett, melyeket most nem részleteznék. Úgy gondolom a téma szempontjából nem lényeges. Éva továbbá nem emlékezett a balesetre, csak a kórházba kerüléstől vannak emlékei. Innentől egy hónapig fekvőbetegként kellett és folyamatos mindenre kiterjedő ápolásra szorult a pelenkázástól kezdve az etetésig.

Közúti balesetknél úgy gondolom, érdemes a megszakítások nélküli idő és az esetleges sérülések terítékre kerülése után és még a szükségletek feltárása elején megkérdezni, hogy tartották-e a kapcsolatot azóta, illetve volt-e kapcsolat közöttük egyáltalán. Ez ugyanis rengeteg plusz információt nyújthat a mediátor számára. A felek itt elmondták, hogy nem voltak kapcsolatban a baleset óta, nem beszéltek sem egymással, sem családtagokkal sem senkivel. Ez többek közt azt jelezte felém, hogy lényegesen több dolog lesz a szükségletek kezelésével, hisz teljesen új információ lesz nekik, hogy mi történt a másikkal, hogy élték azt meg, a másik milyen embernek tartja őket, mit gondol róluk, illetve a szerepükről az ügyben.

A SÉRTETT részéről nem hallhattuk a történetet, mivel nem emlékezett rá, emlékezet kiesése volt, így a lánya mesélte el, aki kísérőként volt jelen. Ő viszont inkább a baleset utáni időszakot tudta ecsetelni, hiszen ő onnantól volt érintett az ügyben, mert ő látta el édesanyját a lábadozás ideje alatt és ezeket a részeket is hangsúlyozta ki. És nyilván az ő szükségleteit hangsúlyozta inkább, mint az édesanyját.

A TERHELT elmondta, hogy borzasztóan sajnálja ami történt. Egyébként is sajnálná, nem hogy ebben az esetben, amikor egy idős néni juttatott ilyen helyzetbe. Többször bocsánatot is kért, amit Éva elfogadott. Elmondta, hogy kereste Évát a kórházban, de ott nem túl illedelmesen bántak vele, így nem tudta meglátogatni. Ettől függetlenül megjegyezte, hogy noha elismeri a felelősségét az ügyben, úgy véli, hogy nem csak ő, hanem Éva is felelős, mert nem a zebrán kelt át a négy sávós úttesten. Erre Éva csak annyit mondott, hogy „nem; csak Erzsó a ludas” és hogy csak az ő hibája. Egyéb megnyilvánulása nem volt ezzel kapcsolatban, illetve másmilyen kérdést sem tudtam úgy feltenni neki, hogy arra érthető választ adjon.

Az a furcsa helyzet állt fenn tehát, hogy a terhelt szükségleteivel lehetett volna többet foglalkozni és nem a sértettével. Illetve Éva lányának szükségleteivel kellett volna foglalkozni és nem Évával, aki az ügyben közvetlenül részt vett. Arra a következtetésre jutottam, hogy felesleges jobban belemenni a szükségletek feltárásába, mivel Éva lánya egyre inkább a saját problémáit kezdte el behozni az ügybe és nem tudott kiszakadni ebből a szerepből és édesanyja helyett nyilatkozni. A végén már ott tartottunk, hogy az is terítékre került, hogy majdnem elvált a férjétől, aki egyébként szintén bent tartózkodott az ülésen... Valamint a jóvátétel összegét is az alapján állapította meg, hogy neki mennyi kára keletkezett az ügyben. 1,2 millió forintot kért volna Erzsótol aki maximum 200.000.- forintot tudott volna felajánlani. Mikor megkérdeztem, hogy mit jelent ez az 1,2 millió forintos összeg Éva lányának és a válaszában szerepelt a fürdőszoba felújítása az akadálymentesítés miatt, az tette fel a pontot az i-re Erzsónál. Utána még futottunk pár kört egymás helyzetének és szükségleteinek jobb megértése céljából, de mivel Éva lánya nem volt közvetlen érintett az ügyben és ettől függetlenül a neki nem feltétlenül hibaként felróható módon, a saját érdekeit igyekezett érvényesíteni; Éva nem volt nyilatkozat képes; Erzsó pedig nem gondolta, hogy Éva lányának a jóvátételben felsorolt igényeit ki kellene elégítenie Éva igényei helyett, így rövidesen felálltak a felek a tárgyalóasztaltól és megállapodás híján távoztak.

A büntetőügyi mediációról

Azt kell mondjam, hogy az itt felsorolt négy ügghöz hasonló esetek nem feltétlenül rendhagyóak egy büntetőügyi mediátor munkája során. Általában nincs sok értelme arról beszélni, hogy mi lett volna ha, de amennyiben ezek és az ilyen típusú ügyek nem büntetőügyi mediációra kerülnek, hanem mondjuk polgári mediációra – ha egyáltalán bármilyen mediációra kerülnek –, teljesen máshogy alakulnak, és most itt nem csak a befejezésekre, lezáródásokra gondolok.

Könnyen hihetnénk, hogy a büntetőügyi mediáció egy könnyebb válfaja a mediációnak. Laikus füleknek természetesen nagyon komolyan hangzik a büntetőügyi szó miatt és ettől kicsit megszeppenhetnek, de szakmai körökben ez egyáltalán nem így van. Büntetőügyi mediációra ugyanis a szakmai közhiedelem szerint inkább szituatív, könnyebben kezelhető ügyek kerülnek, melyek nem mély, több rétegű, összetett konfliktusok. Azonban ettől függetlenül úgy gondolom, hogy alapjaiban nem feltétlen téves ez a gondolat, hisz valóban, büntetőügyi mediációra többnyire közúti balesetek, lopások, csalások, sikkasztások, kisebb volumenű ügyek kerülnek. Egy részt ez nem feltétlen jó, hiszen a nagyobb horderejű ügyek is ugyan úgy kezelhetőek mediációval (most persze lehet azon vitatkozni, hogy mi számít nagy horderejű ügynek), másrészt viszont ezen ügyek konfliktus típusai (zömével szituatív konfliktusok, valamint informatív konfliktusok), illetve azok fázisai (általában: kimerülés, vita, polarizáció) olyan körülményeket indikálnak, melyek elvileg valóban, könnyebben kezelhető ügyekké teszik ezen konfliktusokat. Természetesen itt is lehet találkozni egy-egy komolyabb, mondjuk több rétegű, 30 évre visszanyúló kapcsolati konfliktussal, vagy egy erősen destruktív vagy szegregált konfliktussal, de ezek mondhatjuk, hogy meglehetősen ritkák; jó, ha havonta egy ilyenrel találkozik a büntetőügyi mediátor. A fentebb, példaként említett konfliktusok sem tartoznak típusuk és jellemzőik alapján a nehezebben kezelhető ügyekhez. Akkor mégis miért válik sokkal nehezebbé, körülményesebbé a mediálásuk?

Úgy gondolom, hogy erre a válasz: mert büntetőügyi mediációra kerültek. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy a büntetőügyi mediáció rossz. Sokkal inkább azt, hogy olyan attitűdökkel, környezeti sajátosságokkal rendelkezik, melyek nehezítik a helyzetet. Mit értek ez alatt?

A fentebbi ügyekben is láthatjuk, hogy a felek sokkal könnyebben vesznek fel benne pozíciókat. Jöhet erre a válasz, hogy ez nem így van, hisz mondjuk polgári ügyekben is ugyan ilyen könnyen felveszik a felek a pozíciókat, kialakítják a saját kis lövészárkaikat. Ez valóban így van, de a mediáció egyéb területén nem hívják az egyik felet sértettnek, a másikat terheltnek, hanem az alá-fölé rendeltségi viszony természetes módon alakul ki. A büntetőügyi mediációban viszont azzal a tudattal jönnek ide a felek, hogy na, én vagyok a sértett, vagy én vagyok a terhelt. Alap helyzetben egy pozícióba kényszerítődnek a felek és ebből kifolyólag az ettől a pozíciótól sugallt szerepeket fogják felvenni, az ettől a pozíciótól sugallt játszmáknak fognak eleget tenni. Pl.: „nekem nincs veszteni valóm, én vagyok a sértett”, vagy mondjuk amikor a terhelt sajnálatja magát. Könnyen mondhatnánk, hogy rendben van, akkor ha ezt tudjuk, hogy mik lehetnek szerepek és játszmák, akkor fel tudunk rá készülni. Ez addig rendben is volna, ha néhány szerep-, illetve játszma típusról beszélünk. De nem csak a büntetőügyi mediációra jellemző, hogy ahány ember, annyi konfliktus, annyi szerep, annyi játszma. Bár kétségtelen, hogy vannak sémák, de ami sokkal lényegesebb, hogy mennyi van belőlük. Lehet például ezen, a felek számára mesterségesen kialakított pozíciók (sértett-terhelt) eredménye egy belátás, vagy enyhülés, ha úgy tetszik (oké, beismerem, én voltam); de lehet, egy ellenállás is, vagy megmakacsolódás (rossz a rendőrségi jegyzőkönyv/helyszínelés, vagy például egy ügyvéd által az egyik fél szájába adott kedvenc mondatom: a gyalogosnak bárhol szabad átkelni az úton, de csak a járdán van elsőbbsége), vagy játszmazás. Olyan kereteket, hivatkozási alapokat, pozíció erősítő tényezőket teremt, ad és erőszakol rá a felekre a környezeti sajátosságok miatt, melyek lehet, hogy maguktól eszükbe sem jutnának, valamint melyek eszközzé válnak a kezükben abban, hogy saját helyzetüket igazolják, erősítsék, védekezzenek vagy támadjanak; s ezek mind a konfliktus helyes kezeléséről terelik el a felek figyelmét és vonnak el további energiát a mediátortól. Természetesen más fajta mediációban is meg van ez az attitűd (Isd. pl. polgári mediáció), de ott ez egy lehetőség és nem az alap szituáció, amibe belecsöppennek a felek. Nem büntetőügyben, hanem mondjuk polgáriban például az egyik és a másik fél is úgy érkezik meg a mediációra, hogy neki van igaza. Ezek is pozíciók és mint említettem, a mediáció egyéb fajtáiban is igen sokszor – szinte mindig – találkozunk pozíciókkal, de azok lényegesen természetesebbek és egészségesebbek, mint a büntetőügyben, s így a kezelésük is más lesz.

A következő dolog, és ami az első két eset példájából is kiderül, hogy többek közt beismerő vallomás szükséges ahhoz, hogy büntetőügyi mediációra küldjék az ügyet. Ennek ellenére számos olyan üggyel találkozhatunk, melyben a beismerés kényszerű, tehát csak azért történt meg, hogy ne kerüljön bíróságra az ügy. („nem én voltam, de aláírtam, hogy beismertem, hogy megegyezhessünk peren kívül”) Úgy gondolom, hogy ha ez a hozzáállás elterjed és elhatalmasodik a (büntetőügyi) mediációval valaha bármilyen kapcsolatba került közönségben, az óriási veszélyt rejt magában (hisz a mediáció nem a megegyezésért van, hanem a konfliktus kezeléséért). A folyamat és az arról kialakított kép akkor ugyanis oly mértékben fog torzulni, eldeformálódni a köztudatban, hogy gyakorlatilag rosszabb helyzetbe kerülünk, mint amikor még úgy kellett tájékoztatni az embereket a mediációról, hogy mi is az, hogy nem tudtak róla semmit. Az egyik legnagyobb hiba ugyanis azt gondolni, hogy a mediáció azért van, hogy meg lehessen egyezni, illetve ki lehessen békülni. És ha ez

terjed el a köztudatban, akkor áll elő az, hogy rosszabb helyzetben leszünk, mint mikor a szakmánkat a nulláról kellett kiépíteni az országban; elfogadtatni a köztudattal.

További attitűd, mely nehezíti a büntetőügyi mediációt, hogy ahogy a 2. példában is láttuk, olyan plusz agresszióval érkeznek a felek, mely maga a mediáció, a hivatal, a bürokrácia vagy azon rendszer ellen irányul, melynek része a büntetőügyi mediáció. Ez eredhet azon kellemetlen élményekből, melyek kötődhetnek a bíróságra, rendőrségre, ügyészségre járásból, az ügyintézés vagy a büntetőeljárás elhúzódásából, vagy egyéb a büntetőügy folyamatában található külső tényezőkből. Ennek következtében az adott fél, vagy felek negatívan állnak a mediációhoz, így a mediátor személyéhez is, mert számukra az testesíti meg agresszivitásuk célpontját, hisz fizikai valójában csak ő megfogható számukra. Ennek következtében ez egy plusz dolog amit a mediátornak kezelnie kell, külön ventilációs lehetőséget kell biztosítani és kezelnie kell azt az agressziót, indulatot, mely igazából nem ellene irányul, de rajta töltődne ki. Nem is beszélve azon helyzetekről, anomáliákról, mellyel például a 3. ügyben találkozhatunk, hogy a rendszer struktúrája, felépítése miatt nem tudják elválasztani a felek a két egyébként összekapcsolódó ügyet, melyet nem büntetőügyi mediációban minden bizonnyal egy lapon kellett volna tárgyalni. Jogi szempontból tehát megfelelő besorolásba, osztályozásba kerül az ügy (hisz két külön ügyről van szó), mediációs szempontból viszont teljesen rosszba, mely így egy teljesen lehetetlen helyzetet eredményez. Akár csak a 4. ügyben, melyben a sértett – Éva – nem büntetőügyi környezetben nem is lett volna képes mediátorhoz fordulni, hanem valószínűleg a lánya tette volna meg mindezt és akkor ott már nyugodtan lehetett volna kezelni úgy az ügyet, ahogy teljes valójában van, nem pedig mesterséges korlátok, keretek között.

A fentiek alapján és azokon túl is – egyéb, szakmai tapasztalataimra támaszkodva –, az a véleményem, hogy a büntetőügyi mediáció nincs harmóniában a büntetőeljárással. Úgy gondolom, hogy a büntetőeljárásban jogszolgáltatás zajlik és ez egyeztethető össze nehezen a mediáció stílusával. Az emberek is ehhez szoktak hozzá és nehéz máshogy tekinteniük a folyamatra. Természetesen most el lehetne kezdeni a társadalmi érettség és fejlettség/műveltség kérdéséről vitatkozni/beszélni a témában, de most ez nem feladatom.

Hogy mégis mit tudnék mondani egészében a büntetőügyi mediációról? Lényegesen kötöttebb forma, mint az egyéb mediációs típusok és sokszor saját szabályaink kötik kezünket gúzsba és nehezítik munkánkat, akadályoznak bennünket. Viszont ettől függetlenül mindenképpen szükség van rá, még jelen keretek között is, annak ellenére, hogy a fentiekben ezen keretek anomáliáira hívtam fel a figyelmet! Mindez azt jelenti, hogy a helyzet, illetve maga a büntetőügyi mediáció nem rossz és nem negatívum! Sőt! A fenti és fent nem említett anomáliák, hibák, homályos foltok ellenére is igenis van létjogosultsága és a jelek szerint egyre nagyobb szükség van rá! Az ugyanis, hogy ilyen és ezekhez hasonló hibái, hiányosságai vannak, nem azt jelenti, hogy hasznossága, hatásossága és hatékonysága, valamint eredményei ne lennének sokkal jobbak. A fentebb leírt dolgok ugyanis csak azt jelzik/jelentik, hogy ezek lehetnének még jobbak. És semmi mást. A lényeg, hogy ezeket a hiányosságokat tehát nem szabad általánosan kezelni, viszont elfeledni se! „Minden általánosítás veszélyes. Még ez is.” – mondja Descartes. És itt is ez a lényeg szerintem. Az anomáliák és hibák ellenére nem szabad azt mondanunk, hogy ez az egész rossz és értelmetlen. Viszont azt sem tehetjük, hogy „minden cikkben megvereggetjük a saját vállunkat és leírjuk, hogy a mediáció nem meditáció” és „minden nagyon jó, minden nagyon szép és mindennel meg vagyunk elégedve”. Mert egyik sem adna reális képet és fejlődési

opciót a büntetőügyi mediációval kapcsolatban. Szóval akkor mi a helyzet ma a büntetőügyi mediációval Magyarországon?